

Krist, lai lidotu!

Pirmo lēcianu ar izpletņi REINIS RŪTENTĀLS veica sešpadsmit gados – viņu vadīja jaunsarga degsme. Tagad, pēc teju trīsdesmit gadiem, viņam joprojām ir šai nodarbei vajadzīgā drosme – lai izbaudītu lidojuma brīvību, vispirms ir jākrīt bezdibēnī.

Reinis Rūtentāls neatceras, ka par izpletņlēcšanu būtu sapņojis kopš bērnības un kā apsēsts gājis uz mērķi. Viņš ir un arī atstāj ļoti mierīga, līdzsvarota un apdomīga cilvēka iespaidu, un atzīst, ka «jaunsarga motivācija toreiz bija ļoti spēcīga un nopietna». Bija paveicies nokļūt uzticama instruktora un līdzīgi domājošu jauniešu sabiedrībā, arī vecāki pret nepilngadīgā dēla aizraušanos izturējušies mierīgi. «Arī tolaik it kā vajadzēja vecāku piekrišanu, bet atceros, ka daži savējiem pat nepateica – izlēca, un viss,» stāsta Reinis – nu jau instruktors ar astoņu gadu stāžu. Viņa izpletņlēcšanas pieredze iezīmē visu attīstības loku, ko šis sporta veids nogājis atjaunotajā Latvijas valstī. Padomju laikos šī bija nodarbe, ko ar infrastruktūru, ekipējumu un treniņu iespējām vērienīgi atbalstīja Brīvprātīgā armijas,

aviācijas un flotes veicināšanas biedrība (DOSAAF) – vajadzēja tikai griēt un iespējas nodarboties atradās. Neatkarības laiks nāca ar iepriekšējās sistēmas sabrukumu un jauniem izaicinājumiem it visā – likumdošanā, tehniskajā nodrošināšanā, finansējumā, kā arī ideoloģiskajā nostādņē. Iepriekš šis sporta veids bija ar visnotaļ militāru nokrāsu, kas pārorientējās uz izklaides funkciju – cilvēki griēja lēkt arī savam priekam.

«Deviņdesmitajos gados lēca ļoti raiba sabiedrība, lidmašīnā mierīgi viens otram pretī varēja sēdēt policisti un bandīti. Taču kā likums – izpletņlēcēji bija un palika īpaša brālība, kas cits citam palīdzēja. Viss, kas uz zemes, tur arī palika, brīvajā lidojumā valdīja citas attiecības,» ekstrēmās nodarbes īpašo solidaritāti skaidro Reinis Rūtentāls, kas atzīst – izpletņlēcšana

ir grūti pieejams sporta veids. Lai spertu izšķirošo soli un kristu debesu brīvībā, ir vajadzīgs tik daudz: lidmašīna, pilots, lidlauks, ekipējums, atbilstoši laika apstākļi, dažādas atļaujas un organizētība. Viens šajā nodarbē neiespēj neko, te svarīga sadarbība gan ar visiem tieši iesaistītajiem, gan ar dažādām iestādēm.

«Neatkarības sākumā izmantojām lidlaukus Spilvē un Cēsīs, kur bija spēcīgas DOSAAF un izpletņlēcšanas tradīcijas, taču bija dažādi šķēršļi, trūka lidmašīnu, un pamazām par galveno bāzes vietu kļuva Rīgas Aerokluba izmantotais Jelgavas lidlauks. Mums bija pieejama lielā AN-28 lidmašīna, kas bija ietilpīgākā Baltijā. Uz šo lidlauku bieži brauca lēkt arī Igaunijas un Lietuvas pārstāvji. Diemžēl arī šo vietu iznīcināja valsts atbalsta trūkums un problemātiska komerciāla

situācija. Taču tie, kas sākuši lēkt un pie tā ir pieraduši, nevar šo nodarbi vienkārši atmet – tiek meklēti citi veidi.»

Reinis trīs gadus nodzīvoja Dānijā, bet mūsu zemes lepnums *Aerodium* deva citu iespēju uzlidot. Arī Reinis ir vēja tuneļu pionieris – viens no pirmajiem lidoja pats, mācīja citus, piedalījās arī legendarajā EXPO izstādē Šanhajā, kur mūsu valsti pārstāvēja gaisa akrobāti, kas, vēja tuneļa pūsti, lidinājās virs augstceltnes jumta un piesaistīja visas pasaules apmeklētāju apbrīnu. Kā pateicība *Aerodium* komandai sekoja ilgstoša tiesvedība ar LIAA, kurā attaisnojošais spriedums tika saņemts pēc septiņiem gadiem. Ja nebūtu izpletņlēcšanas rūdījuma, rūgtums un aizvainojums būtu daudz lielāks, leš iesaistītie, taču negācijās neieslīgst. Viņu nostādne ir neapstāties, nepadoties, saglabāt lidojuma radošo brīvības apziņu. Iet uz priekšu!

PIEDERĪBAS SOLIDARITĀTE

Vēsturiski izpletņlēcšanas praktiskajā lietojumā dominēja militārie mērķi un glābšana. Cirkuleja kara mīti par varonīgajiem izlūkiem, kas klusi nolaižas ienaidnieka aizmugurē, aprok izpletni un sāk savu partizāna misiju. Tagad par militāriem profesionāļiem var saukt tikai mazu, elitāru vienību armijā, kas ir apmācīta lēcšanai ar izpletņiem. Arī viņu treniņus

ik pa brīdim organizē Reinis un viņa domubiedri.

«Kad sāku lēkt pusaudža gados, ļoti ātri sajutu piederības garšu. Dažiem bija svarīgi izlēkt vienu reizi, pierādīt sev vai citiem, ka es to varu – spēju pārvarēt bailes, spēju būt drosmīgs, varu pieņemt ātrus un izšķirošus lēmumus. Daži atsijājās sadzīves vai finansu iemeslu dēļ, bet daļa šo aizrautību saglabāja uz visiem laikiem. Viņos acīmredzot ir kas tāds, kas pieprasa šo lidojuma brīvību saglabāt un attīstīt, turpināt un nepārtraukt. Toreiz uz mūsu grupu atnāca Ingus Augstkalns. Viņš veidoja sižetu, bet aizrāvās pats. Ar viņu esam saistīti visus šos gadus, mūsu izveidotais klubs *Skydive Latvia* šobrīd ir aktīvākais Latvijā. Kaut gan ir tikai divi klubi – paralēli Rīgai vienmēr aktīvi ir darbojies Daugavpils klubs,» Reinis raksturo situāciju Latvijā, kur vienas jomas pārstāvji cits citu pazīst personiski. Iespējams, Reinis Rūtentāls šobrīd ir vienīgais izpletņlēcšanas instruktors Latvijā, kam tā ir pilna laika nodarbošanās, tāpēc viņš situāciju pārzina ļoti labi.

«Nu jau piekto sezonu mēs kā izpletņlēcšanas klubs nomājam lidlauku Limbažos. Mūsu rīcībā bija arī piecviētīgais lidaparāts *Cessna TR-182*, taču tas visiem gribētājiem bija par mazu. Tikām pie *AN-2*, kurā ir 12 vietas. Tagad varam organizēt vairāk lēcienus un visi ļoti gaidām vasaru.

Latvijā ir ap 150–200 lēcēju, kas ir aprītē. Licences atjaunojuši aptuveni 120. Kopumā no neatkarības sākuma var runāt par 660 cilvēkiem, kas lēkuši vismaz vairākas reizes un darījuši to legāli – ar licenci. Attiecībā uz vecumu un dzimumu esam ļoti tolerantā sporta veids. Ja skatās pirmos un tandēma lēcienus, tad sievietes pat ir vairāk. Apmācības turpina puse uz pusi. Ilgtermiņā gan vīrieši paliek pārsvarā, kaut gan tas pamazām mainās. Ar pusaudžiem ir riskanti. Kaut pats sāku agri, šobrīd ir situācija, kad pretrunīgo likumu dēļ ar nepilngadīgajiem cenšamies nelēkt pat tandēmā. Tas ir arī veselīgās psiholoģijas aspekts. Ļoti jāiztausta, vai tā tiešām ir paša nepilngadīgā vēlme vai arī viņa vecāku nostādne *tā tu kļūsi par vīrieti*. Šī izvēle – spert atbildīgo soli – jāveic katram pašam, tas nedrīkst būt uzspiests pasākums.»

Reinis uzskata, ka drosme pārvarēt bailes ir šīs nodarbes pozitīvākā iezīme. Tās ir un paliek, uztraukums ir vienmēr, bet brīvais lidojums un apziņa par savu spēju mobilizēties atsvēr visu.

PERSONISKI DĀRGA MINŪTE

Izpletņlēcšana nav un, visticamāk, nebūs olimpiskais sporta veids. No brīvā kritiena, kurā atrodas sportists pēc izšķirošā soļa speršanas pāri lidmašīnas sliksnim līdz brīdim, kad

piezemējas jau ar atvērtu izpletni, ir aptuveni piecas minūtes. Tajās arī koncentrējas gan adrenalīna eksplozija, gan labsajūtas koncentrāts, ko var saprast tikai to piedzīvojušie. Ne no debesīm, ne no zemes skatītāji nevar saskatīt ko izklaidējošu sev, tas nav sporta veids masu publikas apbrīnai. Jā, apbrīno faktu, bet klasiskais lēciens ir pārāk īss, lai to skatītu kā priekšnesumu klātienē. Viens cilvēks debesīs ir tikai kritošs punktiņš, kamēr vairāki kopā var veidot ko sarežģītāku.

«Personiskā motivācija vispirms ir individuāla. Tā noteikti sākas ar es. Pirmais sasniegums ir pārvarēt savas bailes un stereotipus, sajūtu, ka es to nevaru. Izrādās – varu! Šajā posmā, individuālajos lēcienos, visi meklē piedzīvojumu garšu un mācās arvien uzlabot un pārvaldīt savu brīvo kritienu. Kad tas ir apgūts, tad var iet tālāk – domāt par figūru veidošanu gaisā. Tas ir sarežģīti, prasa treniņus, lai būtu precizitāte un tehniskā meistarība ar pilnībā pārvaldītu ķermeni.» Reinis uzsver, ka pirms lielo figūru (*Big Way*) veidošanas katram šajā lēcienā iesaistītajam ir jāizlec vismaz 100 līdz 1000 reizes un jātrenējas vēja tunelī. To nevar paveikt vienā gadā, tāpēc nepieciešama pacietība un mērķtiecība.

«Labos laika apstākļos un ar labu tehnisko nodrošinājumu vienā dienā var lēkt vairākas reizes. Maksimālais lēcienu skaits dienā hobijs lēcējiem ir pieci, seši, labi trenētam sportistam vai instruktoram – astoņi līdz desmit. Mans personiskais rekords ir piecpadsmit lēcieni.» Lielais, skaistais un pasaules priekšnesumos redzētais mērķis ir figūru veidošana gaisā – jo vairāk cilvēku tajā ir iesaistīti, jo efektīgāk tas izskatās. Pasaules rekordos lec pat simts cilvēki reizē no piecām lidmašīnām, masveidīgākais lēciens 2006. gadā Taizemē apvienoja 400 lēcējus un bija grandiozs. Šie notikumi, protams, tiek filmēti un rādīti pasaulei, gūstot plašu atpazīstamību, un arī no zemes tie ir labi saskatāmi. Latvijā, objektīvu iemeslu pēc, tik vērienīgi priekšnesumi nav redzami. «Neesam un nevaram būt izpletņlēcšanas lielvalsts, darbojamies pieticīgāk – vismaz skaita ziņā. Latvijā ir bijuši lēcieni desmit, piecpadsmit, divdesmit sportistiem reizē – tas mums ir daudz,

Drosme
pārvarēt bailes
ir šīs nodarbes
pozitīvākā
iezīme.

tie ir svētki un gandarījums visiem. Rekorda lēcieni ar trīsdesmit sportistiem pieteicām 2020. gadā Liepājas lidlaukā. Tas bija milzīgs organizatorisks darbs, par kuru visvairāk jāapteicas Edgaram Veiguram. Vajadzēja vairākas lidmašīnas, bija jāsaņem atbilstoši laika apstākļi. Figūra ir jāizveido apzināti, tā nedrīkst būt nejauša. Tā jānotur vismaz trīs sekundes, lai būtu reģistrēta. Liepājā mums tas izdevās ar divdesmit deviņiem sportistiem – tas līdz šim ir mūsu augstākais sasniegums. Labā ziņa – mums ir, kur augt un tiekties. Lidošanas potenciāls mūsu tautā ir spēcīgs,» Reinis norāda uz latviešu *lidotāju gēnu*, kas tik spilgti izpaudies mūsu bagātīgajā aviācijas vēsturē. Tiesa, arī tajā

individuālo sasniegumu ir vairāk nekā kolektīvo.

Te vietā atgādināt aviācijas sporta veidu lielāko trūkumu – tie bijuši un joprojām ir dārgs vaļasprieks. Reinis atzīst – arī izpletņlēcšana mūsdienās pieejama cilvēkiem, kam ienākumi ir virs vidējiem. Jābūt stabili situētam, lai varētu atļauties visu nepieciešamo – dārgs ir gan ekipējums, gan lēcienu izmaksas. Pagājuši nu jau romantizētie juku laiki, kad lidlaukā varēja iekļūt ar sarga labvēlību, lidmašīnās pildīt kontrabandas degvielu, bet ar pilotu vienkārši sarunāt. Tagad visu nosaka reglaments, noteikumi un komerciālas attiecības, kas gan atstāj vietu arī azartiskai vēlmei visu dabūt gatavu. «Valsts atbalsts, ko saņemam

kā Izpletplēcēju federācija ar Latvijas Aerokluba starpniecību, ir simbolisks. Gadā ar to varam noorganizēt vienu vai divus pasākumus. Viss pārējais ir pašu iniciatīva un ieguldījums. Esam tik maz, ka iztikam ar publicitāti sociālajos tīklos. Arī pasaulē savs medijs, kas veltīts tikai izpletplēkšanai, ir vienīgi šī sporta veida lielvalstī ASV. Pie mums sevi popularizējam paši, bet mediji pieslēdzas tikai uz rekordiņiem vai katastrofām. Pēdējo, par laimi, ir ļoti maz,» Reinis aizskar tēmu par šī sporta veida drošību. «2001. gadā biju liecinieks tragēdijai, kad divi puisi no Jelgavas kluba lēcienā virs Igaunijas

lidlauka sapinās ar izpletņiem un gāja bojā. Mums tas bija milzīgs trieciens, šokējoša pieredze, bet atceros, ka tajā pašā dienā ar komandas biedru Sergeju Plotņikovu vienojāmies, ka mums tas nav iemesls apstāties. Ir jāsavācas un jāturpina,» dramatisko pieredzi atklāj Reinis un uzskaita pasaules statistiku – letāls iznākums lēcienam esot viens no 150 000–200 000. «Latvijā mēs veicam pārāk maz lēcienus, lai šādu statistiku sasniegtu. Mūsu lēcienā vidējais skaits visiem kopā ir 3000 gadā. Taču apdraudētība, protams, ir, un tāpēc šajā sporta veidā noteikumi un to ievērošana ir ļoti svarīga. Mūsu Latvijas Izpletplēkšanas federācija gadiem ilgi sadarbojas ar Civilās aviācijas aģentūru, lai šos noteikumus izstrādātu atbilstoši visu interesēm, un tie ir stingri. Latvijā vienam izpletplēcējam 170–250 lēcieni gadā ir maksimums, savukārt Amerikā un Eiropas dienvidos sportisti vai instruktori lec pat vairāk par 1000 reizēm. Tur ir citi laika apstākļi un infrastruktūra, taču es nedomāju, ka ir jādzenas pēc lēcien skaita.»

Reiņa paša kontā ir nu jau 2850 oficiāli reģistrēti lēcieni. Pēc licences saņemšanas tie visi obligāti tiek pierakstīti *Log Book* – drukātās grāmatiņās par lēcienu uzskaiti. Atsevišķi tiek norādīts laiks brīvajā kritienā. Katru ierakstu paraksta arī instruktors.

UZLABOT DZĪVES SCENĀRIJU

Jā, jautājums par šīs nodarbes virsuzdevumu nav viennozīmīgs. Kāds labums no tās sabiedrībai?

«Uzskatu, ka mēs vairojam laimi. Cilvēki, kas aizraujas ar šo sporta veidu, ilgāk paliek jauni, saglabā dzīvesprieku un azartu. Arī pieredzējuši seniori par katru lēcienā priecājas kā

bērni. Šis sporta veids attīsta pacietību un precizitāti, iemāca mobilizēties un kontrolēt savu rīcību. Jauniešus mēs šādi ārstējam no sliktiem dzīves scenārijiem, iemācām gan paļauties uz sevi, gan uzticēties komandai un iesaistīties tās darbā. Nav visiem jāklūst par profesionāļiem, tā ir nopietna dzīves skola. Tos, kam ir īpašas dotības un aizrautība, šī nodarbe ievēl kā sporta veids. Reizēm cilvēki izlec it kā vienai reizei, tad atgriežas un saka – lūdzu, trenējiet!» atzīst Reinis, kura profesionalitāti apliecina ieraksts starptautiskajā instruktoru reģistrā. Tā kā šim amatam augstskolas nav, tad profesionālās zināšanas viņš apguvis pats un dažādos kursus, treniņnometnēs pasaulē.

«Protams, ka šis ir tehnisks sporta veids, bet tas neizslēdz emocijas un psiholoģiskos faktorus. Katram cilvēkam ir sava motivācija, katrs jācenšas izprast un pareizi noskaņot. Uzskatu, ka mūsu profesionālajā vidē ir veselīgas un patīkamas attiecības. Kas liek tajā iesaistīties un palikt? Mūs visus vieno mērķtiecība un azarts. Daudziem ir svarīga kopības sajūta tādā kā izredzētības ziņā, piederība elitārai nodarbei. Ļoti svarīgi, ka mums nav izteikta sacensību momenta, tāpēc izpaliek sīva un neganta konkurence. Tā vietā stājas draudzība un solidaritāte, aktīva dalīšanās emocijās.»

Reinis gaida vasaru, kad Limbažos atkal varēs vadīt apmācības un treniņties pats. Ziemas laikā notiek treniņnometnes vēja tunēļos. Latvijā slēgto tunēļu gan nav, tuvākie ir Somijā un Dānijā. Varam braukt tur un ar lepnumu atcerēties, ka tie celti ar latviešu dalību. Reinis pats piedalījies Helsinku tunēļa izbūvē, bijis konsultants un izmēģinātājs. Tagad turp ar mācekļiem ziemā brauc pat 10–15 reižu, jo kustību brīvība ir jātrenē – tas ir ātrākais veids, kā progresēt. Lai arī pjedestālu vietas pasaules konkurencē izpletplēkšanā tradicionāli tiek ASV, Krievijas un Francijas pārstāvjiem, latvieši ir un paliek izcili gaisa akrobāti. Ja ne tradicionālajā izpletņlēcianā, tad vēja tunēļu lidošanā gan. Pateicoties Tomam Īvānam, tur esam pasaules elitē, kur pieticībai nav vietas. Arī Reinis Rūtenāls pasaulē nes mūsu zemes vārdu un atgādina, ka debesis pieder visiem, bet, lai tās pārvērstu lidojumā, ir vajadzīga drosme, apņēmība un iekšējs miers. ■

